

УДК [37:069]:(477.8)-043.86

<https://doi.org/10.37041/2410-4434-2019-14-3>

СТАНОВЛЕННЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ

Наталія Філіпчук,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник, докторант
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України ORCID iD
<https://orcid.org/0000-0002-1023-923X> e-mail:
vpee2011@ukr.net

Анотація. Доведено, що музейна педагогіка на території Західної України формувалася у взаємозв'язку з освітніми і культурними інституціями; відтак було закладено підвалини для розвитку національного музеєзнавства і музейної освіти. У статті узагальнено фактологічний матеріал з виникнення і функціонування музейних осередків на західноукраїнських землях, що підтверджує спрямованість інтелігенції, громад, окремих діячів культури, мистецтва, освіти на формування музейної справи задля національного ствердження через мистецтво. З-поміж вагомих подій позиціоновано створення у Львові галереї європейського мистецтва та заснування Львівського історичного музею. Акцентовано увагу на місії цього музею у різні історичні епохи, державоутворення, часто полярні концепції, які відображали ідеологію тих політичних режимів, що панували в цей час на українських землях Галичини. Проаналізовано діяльність музеєзнавця Я. Пастернака, який очолював музей Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, особливу увагу зосереджено на проведених за його участі масштабних розкопках у Празі, викладацькій

праці в Празькому, Геттінгенському, Мюнхенському, Боннському і Львівському університетах, греко-католицькій Богословській Академії у м. Львові, відділі Інституту археології АН УРСР, Державному Археологічному Інституті в Торонто. Автором розглядається національний музей національної культури і мистецтва імені Андрея Шептицького, його концепція, що вибудована на принципах історизму, історичної правди про культурний розвиток українського народу, пам'ятки західноукраїнського портретного малярства кінця XVII–XIX ст., роботи класиків української образотворчості: К. Устияновича, М. Мурашка, Т. Копистинського, М. Пимоненка, С. Васильківського, Ф. Красицького та ін., а також твори митців, чиї імена були надовго викреслені з духовної скарбниці українського народу, М. Бойчука, М. Сосенка, Л. Геца, П. Холодного та ін. У статті розкрито як добрий приклад збереження культурної спадщини історію та функціонування Львівського музею народної архітектури і побуту «Шевченків Гай», що почав формуватися в 1930 р. Доведено, що наведені факти з розвитку музейної культури та освіти в Західній Україні підтверджують безперервність у становленні культурного образу України, уможливорюючи збереження народом національної ідентичності, націєкультурності, етносвоєрідності.

Ключові слова: музей, музеєзнавство, музейна педагогіка, Західна Україна, Львівський історичний музей, галерея європейського мистецтва у Львові.

Постановка проблеми. Музейна політика, орієнтуючись на «збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність»; «розвиток мережі музеїв, формування сучасної інфраструктури музейної справи; «підтримку фундаментальних і прикладних досліджень, міжнародного співробітництва в галузі музейної справи» [3] має відображати сутнісні сторони минулого, сучасного,

виробляти світоглядні виміри для майбутнього. Музейна педагогіка в цьому контексті дедалі більше відіграватиме ключові ролі, адже у період незалежності, особливо за останні роки, значно актуалізувалися проблеми виховання української нації, формування національної свідомості, зміцнення ідентичності й української державності. Нові завдання і цілі вимагають докорінних якісних змін як у системах навчально-виховної і музейної справ, так і в змісті, формах, методах інтеграційної діяльності освітніх закладів та музеїв. Відвідування музеїв учнівською і студентською молоддю «дає можливість проїнятися тією духовною атмосферою, яка надихала митців, осмислити глибинну сутність їхньої життєвої долі, «відчути їхній подих», побачити «почерк», осмислити обставини трагічності чи радості, усвідомити щасливі чи сумні хвилини життя» [8, с. 63].

Велика кількість музейних закладів різних напрямів (за даними 2017–2018 років в Україні їх налічується понад п'ять тисяч) мають значно продуктивніше впливати на процеси суспільного виховання, націєдержавотворення. Значним культурним потенціалом, яким наділений музейний фонд, необхідно оптимально користуватися, незважаючи на певну обмеженість ресурсів і можливостей, коли культура продовжує фінансуватися (на різних рівнях) відповідно до залишкового принципу. Проте саме культура, зокрема і музейна, є одним із найбільш ефективних засобів для комунікації з суспільством, для діалогу з іншими країнами, народами, світом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. До проблем використання можливостей музейної педагогіки у професійному розвитку особистості з метою реалізації діалогічної стратегії взаємодії освітніх і музейних інституцій зверталися О. Валенкевич [1], Л. Гайда [2], С. Цибко [9] та ін. Проблема розвитку музейної педагогіки в регіональному

вимірі досліджувалась науковцями В. Крамарем [6], Р. Маньковською [7] та ін. Водночас є необхідність узагальнення досвіду розвитку музейної педагогіки, музеєзнавства у регіонах України та вивчення їх внеску у збереження націстворчих засад.

Мета статті – схарактеризувати ретроспективу розвитку музейної педагогіки, музеєзнавства на території Західної України та окреслити перспективи використання досягнень західноукраїнської музейної справи для формування національно свідомих громадян.

Виклад основного матеріалу. Просування культурного музейного продукту в Європі і світовому просторі є шляхом до ствердження авторитету і суб'єктності України. Цінності, місія, візія українських музеїв вийшли далеко за межі професійного середовища й мають ставати сутнісним предметом уваги для владних, самоврядних, академічних, громадських інститутів. Виховання нації, особливо молоді, через опанування надбань національної музейної культури мусить бути провідною ланкою державної політики. Тому заклади освіти, культури, науки, ЗМІ, церква і сім'я зобов'язані згідно етичних і громадянських норм працювати у цьому безперервному, стратегічному процесі, яким опікується кожен цивілізований народ, що прагне виживати і прогресувати. «Патріарх» педагогіки, «батько» педагогічної науки Я. Коменський у часи становлення європейських націй, обґрунтовуючи значення культурної спільності, наголошував, що «мудрість предків – дзеркало для нащадків».

Музеї, в яких міститься матеріальна, інтелектуальна, духовна спадщина і мудрість українського народу, є надзвичайно вагомим складником для творення високої художньої, естетичної, етичної, громадянської культури людини і суспільства, національного патріотизму, для національно-державного розвитку.

Культура здатна забезпечувати єдність і консолідацію суспільства, духовний суверенітет і силу народного духу. Особлива затребуваність культури для молодіжного середовища, бо саме молодь стає головним чинником зміцнення національно-державних підвалин. Створене культурне національне багатство має бути пізнане сучасниками і майбутніми поколіннями. Для цього необхідно модернізувати й трансформувати галузі освіти та культури, інформаційне середовище, які суттєво впливають на формування особистості, зростання її професійних та громадянських компетентностей, змістових характеристик. Реформа школи (в розумінні широкого і позитивного контексту цього явища і процесу) стане можливою лише завдяки значно інтенсивнішому діалогу та взаємодії між інституціями культури та освіти. Оптимізація доступних шляхів, форм, засобів, методів культурно-освітньої інтеграції є важливим чинником для досягнення зазначених цілей. Забезпечення сприятливих умов поза освітнім закладом для пізнання, виховних цілей, формування громадянських якостей учнів, студентів може відбуватися, коли в музейному середовищі і закладах освіти системно впроваджуватимуться принципи музейної педагогіки.

Музейна педагогіка на території Західної України формувалася у взаємозв'язку з освітніми і культурними інституціями, у результаті закладалися підвалини для розвитку національного музеєзнавства і музейної освіти. Про цей досвід свідчить низка фактів. Так, рішення про створення у Львові галереї європейського мистецтва було прийнято міським магістратом у 1897 р. Перші експонати – це картини Ф. Вигживальського, В. Леопольського, Я. Матейка, Е. Окуня, Я. Стики. Із 1907 р. композиція галереї поповнилася колекцією західноєвропейського мистецтва, придбаного українським цукровим магнатом І. Яковичем, до якої входило близько 2 тисяч експонатів, з-поміж яких понад 400 картин. До новоствореної галереї увійшли зібрання,

подаровані М. Топфером у 1905 р. та Б. Ожиковичем у 1919 р. Поповнювалися фонди Львівської галереї європейського мистецтва творами польських художників і колекцій музею імені Любомирських, Ставропігійського братства, Бібліотеки імені Баворовських, Історичного музею. У 2009 р. галереї мистецтв було надано статус Національної, а в 2013 р. – присвоєно ім'я Б. Возницького.

Окрасою української культури є Львівський історичний музей, заснований у 1893 р. Пам'ятка культури пережила різні історичні епохи, державоутворення, полярні концепції, які відображали ідеологію панівних політичних режимів. Вагомий вплив на формування змісту музейної політики мала Польща, зокрема й у той період, коли ці землі належали Австро-Угорщині. У 1908 р. установу було трансформовано в Національний музей ім. короля Яна III (Собеського), для якого магістрат придбав стародавню кам'яницю на площі Ринок. Усе це засвідчувало ствердження історичної польськості на цих землях, оскільки музей розглядався, передусім, як культурна інституція, що оберігала і пропагувала пам'ятки історії, пов'язані з життям і діяльністю короля Яна III та його епохою. Сама назва «Національний» стверджувала життєвість ідеї польської нації, забезпечуючи сприйнятність її історичної тяглості на цих територіях. Із 1918 р. у п'яти залах було експоновано зібрання міського Історичного музею м. Львова. Незважаючи на те, що однією із функцій музею є збирання пам'яток про історію й культуру інших народів (вірменів, євреїв, росіян), історично-культурних матеріалів про українців майже не було. Як бачимо, український фактор у тодішньому музеєзнавстві був зведений до мінімуму, оскільки упродовж великого історичного періоду визначальним вектором взаємовідносин між двома народами була боротьба і протистояння. У цьому контексті до позитивів можна було б віднести творчу співпрацю між українською і польською інтелігенцією, діяльність українських громадських інститутів

у Кракові, Варшаві, Перемишлі. Проте абсолютною домінантою в колекціях музею були артефакти, експонати, що відображали польську історію, культуру, державність. Скажімо, у 30-х рр. ХХ ст. фонди налічували понад 40 тис. одиниць зберігання. Всі експозиції 24 залів (археологічні колекції, зброя, військові відзнаки, вироби з срібла, бронзи, скла, металу, меблі, порцеляна, мундири, монети, медалі, медальйони, ордени, печатки та їхні відбитки, килими, годинники, дерев'яні скульптури, портрети діячів, історичних подій) було сфокусовано, природним чином, на висвітлення генези польської культури та історії. У 1940 р. згідно з постановою РНК УРСР від 8 травня 1940 р. Музей Яна III (Собеського) та Львівський історичний музей було об'єднано в єдину установу, а радянський політичний режим повністю змінив зміст і форми роботи.

У період першої радянської окупації директором щойно реорганізованого Історичного музею було призначено колекціонера, професійного музеєзнавця, геральдиста, графіка Р. Менкицького, який мав значний досвід роботи саме в цьому закладі з 1921 р. Захоплений музейною справою, він подарував музеєві 240 монет із власної колекції, багато інших цінних і унікальних експонатів; опрацював ілюстрований картковий каталог зброї, розробив обкладинки, ілюстрації для багатьох книг, виготовив сотні екслібрисів, почесних дипломів, фундаційних актів, розробив герб Гдині, а також нову версію герба міста Львова. Р. Менкицький досліджував культуру львівських вірмен, організовував експозиції в Підгорецькому замку, викладав курс «Історія писемності і геральдики» для студентів загальнотехнічного факультету Львівської політехніки. Отже, складний перехід від одного до іншого політичного режиму музейний заклад переживав менш болісно, адже до 1942 р., коли помер Р. Менкицький, функціонував під керівництвом професійного музеєзнавця. На щастя, у роки воєнних лихоліть наступником став не менш знаний

фахівець Я. Пастернак, який здобув базову освіту в Перемишльській гімназії, вищу – у Львівському університеті, вивчаючи класичну філологію й археологію, продовжуючи археологічні студії в Карловому університеті Праги у всесвітньо відомого славіста Любора Нідерле. Працював на кафедрі археології Українського Вільного Університету. У 1928 р. повернувся до Львова, із 1929 р. був обраний дійсним членом Наукового Товариства ім. Т. Шевченка (далі – НТШ). До 1939 р. очолював музей НТШ. До заслуг Я. Пастернака віднесено масштабні розкопки у старій Празі, на терені княжого Галича, де він відкрив Успенський собор із саркофагом Ярослава Осмомисла; викладацьку діяльність у Празькому, Геттінгенському, Мюнхенському, Боннському та Львівському університетах, греко-католицькій Богословській Академії у м. Львові, дослідницьку діяльність у відділі Інституту археології АН УРСР, Державному Археологічному Інституті в Торонто.

Доцільність висвітлення таких біографічних відомостей зумовлена необхідністю з'ясування постатей, завдяки яким у надскладних політичних, соціальних умовах ні на мить не припинялися процеси національного музейного будівництва. Окремі інформаційно-аналітичні факти свідчать про достатньо високий професійний рівень керівників музеїв на території України, що забезпечувало безперервний розвиток музейної справи, водночас присутньо впливаючи на виховання суспільної національної свідомості народу, який існував поза можливостями мати власну державність.

Важливо підкреслити, що саме завдяки «одержимим» культурним діячам було збережено десятки тисяч унікальних музейних предметів, що мали велику цінність у спадщині національної культури. Сьогодні музейний фонд Львівського історичного музею складає понад 330 тис. предметів. Вдалося зберегти унікальні і найзначніші колекції музею (матеріали археологічних розкопок, знаряддя праці і

матеріальної культури, старі вироби львівських цехових майстрів, твори художнього мистецтва, монети, гравюри, ордени, медалі, зброю різних історичних епох), що мають велике значення для збереження, поширення і розвитку як національної, так і європейської культур. Якісною характеристикою музейної політики останніх років є науково-дослідницька і культурно-просвітницька діяльність щодо значущих, часто замовчуваних сторінок української історії.

Дуже важливим для формування національної пам'яті, патріотичного виховання, особливо молоді вважаємо відкриття в 1991 р. відділу історії Визвольних Змагань України, а в 2012 р. – музейних виставок та постійних експозицій із нагоди 70-річчя Української Повстанської Армії й урочистого відкриття Музею визвольної боротьби України, розташованого в будинку колишнього Стрілецького товариства. 125-річчя (2018 р.) Музею свідчить про велику історію значимої для України місії – служіння національній культурі, народу, непогамовній справі виховання Нації.

Визначним культурним закладом м. Львова і України визнано Національний музей національної культури та мистецтва імені Андрея Шептицького, що у 1905 р. був закладений митрополитом як приватна фундація із назвою «Церковний музей». Його значення для збереження та збагачення національної культури – особливе. Концепція музею спроектована на принципах історизму, історичної правди про культурний розвиток українського народу, що утверджує науковий підхід М. Грушевського до осмислення власного цивілізаційного поступу, послідовно розвиваючи теорію про те, що не Україна походить від Київської Русі, а «Київська Русь стала першою і стародавньою формою українського життя» [4]. У музеї представлені цінні твори української художньої культури від епохи середньовіччя до українського модерну у рамках постійних експозицій: «Давнє українське мистецтво XII–XVIII ст.» й «Українське

мистецтво кінця XVII–XIX ст.». Справді, зібрання українського сакрального мистецтва XII–XVIII ст., яке складають пам'ятки писемної та видавничої культури, скульптура, декоративна різьба, металопластика, гаптовані церковні тканини, засвідчують про високий рівень культурного розвитку тих часів. З теренів Західної України для музею було зібрано понад 4000 одиниць унікальних старовинних ікон, що є пам'ятками іконопису XIV–XVIII ст. Не менш цікавою не лише для національної культури та історії, але й європейської, є зібрання рукописів і стародруків як зосередження вартісних пам'яток XI–XVIII ст.

Незважаючи на те, що створення Національного музею національної культури і мистецтва імені Андрея Шептицького відбувалося в історичний період панування Австро-Угорщини в Україні, що позначений онімеченням населення в усіх сферах суспільного життя, музейна установа була просякнута духом української народності, національної культури, власної історії. Тому закономірно й справедливо, що українці вибороли своє природне право трансформувати музей в національну інституцію. 13 грудня 1913 р. урочистим актом він був переданий українському народові як Національний музей у м. Львові, ставши пізніше найбільшим художнім музеєм України (понад 170 тис. експонатів). Фонди графіки (зразки української народної та професійної гравюри XVII–XVIII ст., колекції пам'яток світського малярства к. XVII–поч. XX ст.) є значими, унікальними і надзвичайно цікавими на рівні світового культурного простору.

Як з точки зору суто мистецької цінності, так і в контексті формування національної свідомості і самоповаги до власної культурної історії варто розглядати зосереджені в Національному музеї пам'ятки західноукраїнського портретного малярства кінця XVII–XIX ст. та роботи класиків української образотворчості: С. Васильківського, І. Труша, Т. Копистинського, Ф. Красицького,

О. Кульчицької, А. Манастирського, М. Мурашка, М. Пимоненка, К. Устияновича, а також твори митців, чії імена були надовго викреслені з духовної скарбниці українського народу, – М. Бойчука, М. Сосенка, П. Холодного та ін.

Визначальне місце належить музейній колекції оригінальних творів Тараса Шевченка, яка є гордістю закладу. У музеї знаходиться унікальна пам'ятка українського бароко – Богородчанський іконостас. Значущою у колекціях є підбірка української народної та професійної гравюри XVII–XVIII ст. (близько 1000 одиниць збереження). Проте слід зазначити, що у фондах музею зберігаються шедеври митців європейського значення: І. Пінзеля, П. Полейовського, М. Філевича та інші. Сьогодні твори І. Пінзеля (63 одиниці) перебувають у: Львівській галереї мистецтв / Музеї І. Пізеля (40), Тернопільському обласному краєзнавчому музеї (15), Івано-Франківському музеї (6); Національному Музеї Народного Мистецтва Гуцульщини та Покуття в Коломиї («Добрий Пастер»). Окремі твори зберігаються в культурних установах Польщі та Німеччини. Показово, що праці, які знаходяться в українських музеях, користуються великою популярністю в європейських країнах. Так, у 2013 р. виставка творів І. Пінзеля відбулася в Луврі, у 2016–2017 рр. експресивні барокові праці художника – різьблення і живопис були виставлені у Зимовому палаці принца Євгена Савойського комплексу-палацу Бельведер у м. Відні. Ці факти підтверджують закономірність взаємозв'язку української та європейської культур, близьких за мистецькими, науковими школами, традиціями, історичною суголосністю. Музеезнавчі процеси мали системний загальноукраїнський характер, оскільки перебували в єдиному руслі українознавчих тенденцій. Адже в цей період (к. XIX– поч. XX ст.) на культурологічні доктрини, ідеї істотний вплив здійснювали досягнення наукової думки, що активно

трансформувала суспільно-політичне, мистецьке, національно-культурне життя України. Кульмінаційним моментом для ідентичного самоствердження став вихід на авансцену наукового простору, передусім, концепції української історії як окремої, самостійної науки, представленої М. Грушевським.

Активно розвивалася українська антропологія, історія, наука, етнографія, культура, література. Визначні митці, зокрема, Г. Сковорода, С. Гулак-Артемівський, П. Куліш, М. Костомаров, М. Драгоманов, Т. Шевченко, І. Франко, Д. Яворницький, М. Дашкевич, Д. Антонович, І. Крип'якевич, І. Мірчук, І. Огієнко, М. Семчишин, Д. Донцов суспільно-політичними, культурологічними, історичними працями, національно-державницькими устремліннями закладали основи і для становлення музейної політики, яка опиралася на українознавчі цінності. Варто згадати і про роль такого непересічного просвітника як Ф. Вовк, який у другій половині XIX ст. досліджував історію українського народу, як окремої, неповторної антропологічної та етнографічної цілості. Однак після Емського указу змушений був залишити Україну за проукраїнські погляди. В Європі здобув антропологічну освіту у Вищій школі Антропології Парижа, увійшов до складу Археологічного й історичного товариства, редагував журнал «Антропологія» і з ініціативи І. Франка почав вивчати українську етнологію. У 1928 р. вийшла популярна праця з української етнографії та антропології.

Посутній вплив на музейну політику тих часів мали роботи культурологічного характеру Д. Антоновича, В. Винниченка, І. Крип'якевича, І. Огієнка, які формували вектор світоглядної боротьби за зростання національної самосвідомості українського народу.

Добрим прикладом збереження культурної спадщини визнаємо Львівський музей народної архітектури і побуту «Шевченків Гай», що почав формуватися в 1930 р. з

перенесення пам'ятника української народної архітектури – Миколаївської церкви 1763 р. (с. Кривка Турківського району). Понад 120 архітектурних ансамблів історично-етнографічних областей (Бойківщина, Гуцульщина, Лемківщина, Поділля, Полісся, Буковина, Закарпаття, Волинь, Покуття, Львівщина) представляють Україну понад 20 тис. експонатів за історично-етнографічним принципом.

15 груп, на які розділений музейний фонд (одяг, меблі, господарський інвентар, побутові та вироби художніх промислів, музичні інструменти, ткацькі верстати і знаряддя, твори живопису, старовинні книги, стародруки, гончарні і дерев'яні предмети, прикраси, килими і церковний інвентар) відображали не лише життя народу, а – нагадували про історичну тяглість української культури, що боролася за своє місце в умовах панування іноземних держав на українських землях. Безперечно, кожна така установа навіть в умовах жорстокої цензури, будила народну пам'ять, національну свідомість, оберігала ідентичність.

У цей період (1929 р.) відкривається Ужгородський земський музей, головні зібрання і колекції якого стали базовими для Закарпатського краєзнавчого музею, заснованого в 1945 р. Принагідно ззначимо, що культурне життя Буковини активно розвивалося, передусім, у Чернівцях із першої половини ХІХ ст., коли почали створюватися різноманітні товариства. У 1851 р. було засновано Товариство крайової культури, відкрилася крайова бібліотека, а перед цим (1848 р.) – газета «Буковина».

Найбільш значущою подією є, безумовно, відкриття 4 листопада 1875 р. Чернівецького університету ім. Франца-Йосифа. Щодо театрального і музичного мистецтва, то театральні дійства та музичні презентації і вистави відбувалися ще в 30–40 рр. ХVІІІ ст. З 1863 р. в Чернівцях відкрився крайовий музей, а з 1886 р. був відкритий і промисловий музей. Потяг до знань знаходить своє красномовне вираження і в тому, – пише у своїй праці

«Історія Чернівців» (1908 р.) відомий австрійський історик Р. Кайндль, що добре відвідуються численні науково-популярні лекції, шкільні курси тощо [5].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Маємо визнати, що наведені факти з розвитку музейної культури та освіти в Західній Україні підтверджують безперервність у становленні культурного образу України, уможливлуючи збереження народом національної ідентичності, націєкультурності, етносвоєрідності. Музейний простір значно розширює й збагачує інтелектуальний, пізнавально-виховний потенціал в освітньому процесі. Передовсім, можна констатувати, що можливість проведення в музейних установах різнотипових уроків, лекцій, презентацій, публічних заходів, у яких беруть активну участь відвідувачі (педагоги, учні, студенти, батьки, громадські і професійні діячі), підвищує якість освітнього та виховного процесів, сприяє поглибленому засвоєнню певної теми. Посилюється емоційно-почуттєва, мотиваційна сфера, критичне мислення, активна позиція кожної особи у ставленні до «когось» чи «чогось», оскільки в музейно-педагогічному процесі кількість, якість і новизна музейних предметів, експонатів, експозицій містять багатшу за змістом і формами інформацію, аніж та, що є в школі, коледжі, гімназії тощо. Результати досягнення виховних, дослідницько-пізнавальних, дидактичних цілей залежать від якісних характеристик музейних експонатів, а також – від дібраних із урахуванням мети і методично правильно сформульованих завдань. Особливу роль у музейній педагогіці справедливо відводять якості культурно-освітніх аспектів музейної комунікації. У зв'язку з цим оптимальний доступ до культурно-історичного матеріалу, ефект педагогічної дії і взаємодії, діалогічність процесу, нарешті, вмотивованість і зацікавленість проблемою та предметом вивчення, розгляду, визначається, насамперед, рівнем педагогічно-психологічної культури музеєзнавців та

культурологічною, психологічною підготовкою вчителя, вихователя, викладача. Визнаємо: в музеєзнавстві завжди відображається вплив (політичний, ідеологічний, культурно-історичний, ментальний, соціальний), а тому часто одні й ті ж факти, явища, події, особистості оцінюються й трактуються по-різному, містять полярні виміри. Закономірно, що музейна педагогіка не може знаходитися осторонь цих впливів. А тому її функціональний зміст є взаємозалежним від суспільних процесів, освітніх, культурних і політичних стратегій держави в конкретному історичному періоді. Суспільні і цивілізаційні, національні і глобальні запити, інтереси Людини потребують адекватної реакції музейників, педагогів, яким важливо безперервно навчатися й самовдосконалюватися, духовно, інтелектуально, морально. Обмежений доступ, насамперед у результаті зубожіння населення, до культурних надбань музеїв негативно впливає на культурно-освітні, організаційно-педагогічні, соціально-виховні аспекти життєдіяльності, гальмує зростання людського капіталу як основного багатства нації. Ці два ключові напрями є визначальними, оскільки вони формують відчутні перепони для розвитку такої важливої світоглядної сфери як музейна справа, а також послаблюють продуктивність діяльності працівників культури, освіти, науки в галузі музейної педагогіки. Уряд, місцеві органи влади та самоврядування, міністерства і відомства зобов'язані нині враховувати динаміку суспільних процесів у національному і глобальному середовищі, виклики і загрози, які стоять перед нацією і державою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валенкевич О. В. Становлення та розвиток музейної педагогіки // *Проблеми освіти: наук-метод. зб.* / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ. 2015. Вип. 85. С. 48–52.

2. Гайда Л. А. Музейна педагогіка як навчальна дисципліна // *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи*. Матеріали Четвертої науково-практичної конференції (27–28 вересня 2016 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ. 2016. С. 35–38.

3. Закон України «Про музеї і музейну справу» // *Відомості ВР України*. 1995. № 25.

4. Історія України-Руси : в 11 т., 12 кн. / М.С. Грушевський ; [редкол.: П.С. Сохань (голова) та ін.]. Київ : Наук. думка, 1991. (Пам'ятки історичної думки України). Т. 1: До початку XI в., 1991. LXXVI. 648 с.

5. Карлейль Т. Етика життя. Трудиться и не унывать! [Електронний ресурс]. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Cuecture/Karl_3/01.ph

6. Крамар В. Внесок П. П. Чубинського у становлення «музейної педагогіки» і розвиток етнічної культури [Електронний ресурс]. URL: irbis-nbuv.gov.ua

7. Маньковська Р. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку [Електронний ресурс]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kraeznavstvo_2013_3_13

8. Фахова практика вчителя-словесника : навч. посіб. / О. М. Семенов, Л. О. Базиль, Т. І. Дятленко. Луганськ : Ноулідж, 2011. 496 с.

9. Цибко С. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі // *Директор школи*. № 3. 2011. С. 91–93.

REFERENCES

1. Valenkevich O. V. Stanovlennya ta rozvitok muzejnoї pedagogiki // *Problemi osviti: nauk-metod. zb.* / Institut innovacijnih tekhnologij i zmistu osviti MON Ukraїni. Kiїv. 2015. Vip. 85. S. 48–52.

2. Gajda L. A. Muzejna pedagogika yak navchal'na disciplina // *Muzejna pedagogika – problemi, s'ogodennya,*

perspektivi. Materiali CHetvertoї naukovo-praktichnoї konferencii (27–28 veresnya 2016 r.) / Nacional'nij Kievo-Pechers'kij istoriko-kul'turnij zapovidnik. Kiiv. 2016. S. 35–38.

3. Zakon Ukraїni «Pro muzeї i muzejnu spravu» // Vidomosti VR Ukraїni. 1995. № 25.

4. Istoriya Ukraїni-Rusi : v 11 t., 12 kn. / M.S. Grushevs'kij ; [redkol.: P.S. Sohan' (golova) ta in.]. Kiiv : Nauk. dumka, 1991. (Pam'yatki istorichnoї dumki Ukraїni). T. 1: Do pochatku XI v., 1991. LXXVI. 648 s.

5. Karlej' T. Etika zhizni. Truditsya i ne unyvat'! [Elektronnij resurs]. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Cueture/Karl3/01.ph

6. Kramar V. Vnesok P. P. CHubins'kogo u stanovlennya «muzejnoї pedagogiki» i rozvitok etnichnoї kul'turi [Elektronnij resurs]. URL: irbis-nbuv.gov.ua

7. Man'kovs'ka R. Suchasni muzejni komunikacii ta perspektivi ih rozvitku [Elektronnij resurs]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kraeznavstvo_2013_3_13

8. Fahova praktika vchitya-slovesnika : navch. posibnik / O. M. Semenog, L. O. Bazyl, T. I. Dyatlenko. Lugans'k : Noulidzh, 2011. 496 s.

9. Cibko S. Muzejna pedagogika v navchal'no-vihovnomu procesi // Direktor shkoli. №3. 2011. S.91–93.

FILIPCHUK N. FORMATION OF THE MUSEUM PEDAGOGY IN THE WESTERN UKRAINE

Abstract. It is proven that the museum pedagogy in the Western Ukraine was formed in interrelationship with educational and cultural institutions, and as a result the foundations for the development of national museum studies and museum education have been laid. Factual material on the emergence and functioning of the museum centers in the Western Ukrainian lands has been generalized, that confirms the orientation of the intelligentsia, communities, individual artists,

scientists and educators on the formation of museum work in reaching national affirmation through art. Among the significant events there was the creation of the European arts gallery in Lviv in 1897 and the establishment of Lviv History Museum in 1893. Attention is drawn to the missions of this museum, that went through many historical epochs, states, often polar concepts that reflected the ideology of those political regimes that prevailed at this time in the Ukrainian lands of Galychyna, but its activities were directed to creative cooperation between the part of the Ukrainian and Polish intelligentsia, the functioning of the Ukrainian public institutions in Krakow, Warsaw and Peremyshl. In 1940, the Jan III Museum merged with the Historical Museum into a single institution – Lviv History Museum. It's role was identified by the museum scientist Ya. Pasternak, who headed the Museum of the Scientific Society named after Shevchenko. His merits include large-scale excavations in old Prague, in the area of princely Galychyna, where he opened the Uspenskyi Cathedral with sarcophagus of Yaroslav Osmomysl. He actively practiced teaching at Prague, Goettingen, Munich, Bonn and Lviv Universities, worked as a professor at the Greek Catholic Theological Academy in Lviv, the Archeology Institute Department of the USSR Academy of Sciences, State Archeological Institute in Toronto. The prominent art institution of Lviv and Ukraine is the National Museum of National Culture and Art named after Andrii Sheptytsky, founded by the Metropolitan in 1905 as a private foundation called the Church Museum. The concept of the museum is based on the principles of historicism, historical truth about the cultural development of the Ukrainian people, asserting M. Hrushevsky's scientific approach. In the National Museum of Monument of Western Ukrainian Portrait Painting of the late XVII–XIX centuries the works of the classics of Ukrainian art were presented: K. Ustyanovych, T. Kopystynskiyi, M. Murashko, M. Pymonenko, S. Vasylkivskiyi, F. Krasitskiyi, A. Manastyrskiyi, I. Trush, O. Kulchytska, as well as works by artists whose names were removed from the spiritual

treasury of the Ukrainian people – M. Boychuk, M. Sosenko, L. Getz, P. Kholodnyi and others. A good example of the cultural heritage preservation is also Lviv Museum of Folk Architecture and Life "Shevchenko Gai", which began to form in 1930. It is proven that the given facts on the development of the museum culture and education in the Western Ukraine confirm the continuity in the formation of the Ukraine's cultural image, enabling the preservation of the national, cultural and ethnic identity.

Keywords: *museum, museum studies, museum pedagogy, Western Ukraine, Lviv History Museum, Gallery of European Arts in Lviv.*

ФИЛИПЧУК Н. СТАНОВЛЕНИЕ МУЗЕЙНОЙ ПЕДАГОГИКИ В ЗАПАДНОЙ УКРАИНЕ

Аннотация. Доказано, что музейная педагогика на территории Западной Украины формировалась во взаимосвязи с образовательными и культурными учреждениями, в результате закладывались основы для развития национального музееведения и музейного образования. Обзор фактологического материала о возникновении и функционировании музейных центров на западноукраинских землях подтверждает направленность интеллигенции, отдельных деятелей культуры, искусства, образования на формирование музейного дела ради национального развития через искусство. Среди значимых событий – создание во Львове галереи европейского искусства в 1897 г., основание Львовского исторического музея в 1893 г. Акцентируется внимание на миссии этого музея, который пережил много исторических изменений, часто полярных концепций, которые отражали идеологию тех политических режимов, господствовавших на украинских землях Галичины, однако его деятельность направлена на творческое сотрудничество между частью

украинской и польской интеллигенции, функционирование украинских общественных институтов в Кракове, Варшаве, Перемышле. В 1940 г. Музей Яна III объединяется с Историческим в единое учреждение – Львовский исторический музей. Обозначена роль музейоведа Я. Пастернака, который возглавлял музей Научного Общества им. Т. Шевченко. К его заслугам следует отнести масштабные раскопки в старой Праге, на территории княжеского Галича, где открыл Успенский собор с саркофагом Ярослава Осмомысла. Занимался активной преподавательской деятельностью в Пражском, Геттингенском, Мюнхенском, Боннском и Львовском университетах, работал профессором греко-католической богословской академии во Львове, отделе Института археологии АН СССР, Государственному Археологическому Институте в Торонто). Выдающимся художественным заведением Львова и Украины является Национальный музей национальной культуры и искусства имени Андрея Шептицкого, заложенный митрополитом в 1905 году. Как частная фонд под названием «Церковный музей». Концепция музея выстроена на принципах историзма, исторической правды о культурном развитии украинского народа, утверждая научный подход М. Грушевского. В Национальном музее памятников западнопортретной живописи конца XVII–XIX вв. были представлены работы классиков украинского изобразительного искусства: К. Устияновича, Т. Копистинского, Н. Мурашко, Н. Пимоненко, С. Васильковского, Ф. Красицкого, А. Манастырского, И. Труша, А. Кульчицкой, а также произведения художников, чьи имена были надолго вычеркнуты из духовной сокровищницы украинского народа, в частности: М. Бойчука, М. Сосенко, Л. Геца, П. Холодного и др. Хорошим примером сохранения культурного наследия также львовский музей народной архитектуры и быта «Шевченковский Гай», который начал формироваться в 1930 г. Доказано, что приведенные факты по развитию музейной культуры и образования в Западной Украине подтверждают непрерывность в становлении культурного

образа Украины, делая сохранение народом национальной идентичности, нациокультурности, этносвоеобразия.

Ключевые слова: музей, музееведение, музейная педагогика, Западная Украина, Львовский исторический музей, галерея европейского искусства во Львове.

